

ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ: ТУШУНЧАСИ, ТАЪРИФИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

А. Ф. Жолдасов

Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги Университети Магистратураси
тингловчиси, подполковник

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада жамоат хавфсизлиги тушунчаси ва моҳиятини назарий таҳлил қилиш, унинг мазмунини очиқ бериш жуда муҳим рол ўйнайди. Ўтказилган таҳлиллар асосида маълум даражада ҳуқуқни қўллаш амалиётини мураккаблаштириши мумкин бўлган "жамоат хавфсизлиги" тушунчасини тушунишга ягона ёндашув мавжуд эмаслиги аниқланди. Тадқиқот "жамоат хавфсизлиги" тушунчасини таърифлашга турли хил илмий ёндашувлар мавжудлигини кўрсатади. Хулоса шуни кўрсатадики, жамоат хавфсизлиги - бу шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий манфаатларини тўқинликсиз амалга оширишни таъминлаш, хавф-хатарларнинг олдини олиш ва бартараф этишга қаратилган жамоат муносабатларини ҳимоя қилишнинг етарли ҳолати бўлиб, уларнинг мавжудлигига потенциал ёки реал хавфлар махсус ваколатли давлат органлари, нодавлат ташкилотлари ҳамда фуқароларнинг фаолияти натижасида эришилади.

Калит сўзлар: жамоат хавфсизлиги, жамоат тартиби, маъмурий-ҳуқуқий тартибга солиш, табиий офатлар, фавқулодда вазиятлар, хавфсизлик, фаолият, давлат органи, қонунчилик.

PUBLIC SECURITY: CONCEPT, DEFINITION AND FEATURES

ABSTRACT

In this article, a very important role is played by a theoretical analysis of the concept and essence of public safety, the disclosure of its content. As a result of the analysis, it was found that there is no single approach to understanding the concept of "public safety", which can, to a certain extent, complicate law enforcement practice. Research shows that there are different scientific approaches to the definition of "public safety".

It is concluded that public safety is an adequate condition for the protection of public relations aimed at ensuring the unhindered realization of the vital interests of the individual, society and the state, preventing risks, potential or real threats to their existence by specially authorized state bodies, public organizations and is achieved as a result of the activities of citizens.

Keywords: public safety, public order, administrative and legal regulation, natural disasters, emergencies, security, activities, government agency, legislation.

КИРИШ

Мустақиллик эълон қилиниб, Конституциямиз қабул қилингандан сўнг, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини давлат ҳаётининг барча соҳаларида, хусусан: иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, маънавий, ахборот, сиёсий ва бошқа соҳаларда тизимли таъминлаш масалалари, алоҳида аҳамият касб этди. Шу билан бирга, мустақилликнинг дастлабки кунларида мамлакатимизда шаклланган ижтимоий-сиёсий вазият мураккаб, кўпинча бир-бирига қарама-қарши бўлган жараёнлар, тенденциялар ва ҳодисалар мажмуаси, шу жумладан товарлар ва хизматлар бозоридаги оғир молиявий-иқтисодий вазият, бюджет соҳасида иш ҳақини тўлашнинг кечикиши, ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш, жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги муаммолар ва бошқалар билан тавсифланади.

Ҳар йили минглаб жамоат тартибига қарши қаратилган жиноятлар рўйхатга олинади, ҳаттоки жамоат жойларидаги содир этилган жиноятлар натижасида одамлар ҳалок бўлади. Айтиш жоизки, турли жиноятлар ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларга қарши курашиш, оқибатларини бартараф этишнинг халқаро амалиёти замонавий демократик давлат учун жиддий таҳдидлардан бири жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг бузилиши эканлигини кўрсатмоқда.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Профессор А.М.Бандурка фикрича, “ўтқир” ижтимоий зиддиятларни ҳал этишда фавқулодда чора-тадбирлардан излаш керак, уларни қўллаш “алоҳида” сиёсатчилар ташаббуси билан эмас, балки жамиятнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш, давлат ҳаётининг турли соҳаларида самарали ислохотларни амалга оширишда кўринади [1].

Бугунги кунда давлат жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг етакчи субъекти сифатида маълум даражада мавхум ва аниқ бўлмаган нарсаларни ҳимоя қилади, деган танқидлар тез-тез айтилади. Бироқ, эксперт ва мутахассислар буни ушбу масала бўйича илмий тадқиқотларнинг етарли эмаслиги билан боғлашади. Тадқиқотларнинг аксарияти ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича фаолиятининг ҳуқуқий ва ташкилий асосларини таҳлил қилиш доирасида амалга оширилган бўлиб, унда "жамоат хавфсизлиги" тушунчаси кенг ҳуқуқий нормалар доирасида кўриб чиқилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 29 ноябрдаги ПФ-27-сон Фармони тасдиқланган "Ўзбекистон Республикаси жамоат хавфсизлиги концепцияси"да "жамоат хавфсизлигига" тушунча берилгани билан, илмий асослаш ва замонавий шакллантириш, шунингдек, бошқа шунга ўхшаш ҳуқуқий ҳодисалар билан чегараланиш ва муайян алоқаларни ўрнатиш тадқиқот фаолияти учун ҳам, ҳуқуқ учун ҳам, ижро амалиёти учун ҳам катта аҳамиятга эга. Таъкидлаш жоизки, мамлакатнинг умуман хавфсизликнинг принципиал янги концепциясига ўтиши шароитида ушбу масалани назарий тадқиқ этиш янги назарий ва амалий аҳамиятга эга бўлмоқда. Бу, биринчи навбатда, жамиятимиз ва бутун давлат ривожланиши учун ички ва ташқи шароитларнинг сезиларли ўзгариши билан боғлиқ.

Жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг аҳамияти шундаки, ушбу ҳуқуқий ҳодиса давлатда содир бўлаётган мураккаб жараёнларни диққат марказига олади. Миллий хавфсизликни, хусусан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш маълум маънода мамлакатни ислоҳ қилишнинг шarti ва айни пайтда мақсади, деган фикр бор [2].

Умумий ёндашув нуқтаи назаридан мураккаб, ҳуқуқий ҳодисанинг барча зарур белгиларига эга бўлган "жамоат хавфсизлиги" тушунчасини аниқлашда бир қатор қийинчиликларга эътибор қаратиш лозим. Шу билан бирга, мураккаб ижтимоий жараёнлар ва ҳодисаларни акс эттирувчи "жамоат хавфсизлиги" объектив равишда аниқ тарихий (шунинг учун динамик) хусусиятга эга ва "табиат - инсон - жамият" тизимидаги ўзаро таъсирнинг барча шакллари ва йўналишлари билан чамбарчас боғлиқ [3].

Оддий шароитларда ҳам, фавқулодда вазиятларда ҳам жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги илмий ва амалий муаммоларнинг долзарблиги бир неча сабабларга кўра юзага келади, хусусан:

- жамоат хавфсизлигини таъминлаш ҳуқуқий тартибга солишнинг сифат жиҳатидан янги босқичига кўтарилди, яъни у “идоравий ҳуқуқий тартибга солиш” деган қарашда намоён бўлаётган қобикдан чиқди;

- давлат бошқаруви органлари жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ваколатли субъектларнинг ҳаракатларини самарали амалга ошириш, муайян ҳудудда жисмоний ва юридик шахсларга нисбатан чеклаш чораларини қўллаш имконини берадиган жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича махсус чора-тадбирларга “мухтожлик” сезмоқда;

- фаолияти тегишли даражадаги хавфсизликни, хусусан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш зарурлигини белгилайдиган объектлар ва ҳудудлар тобора кўпайиб бормоқда. Аҳоли хавфсизлигининг тегишли даражасини таъминлаш уларнинг барқарор фаолият кўрсатиши учун шарт-шароитларни яратишга ёрдам беради;

- фавқулодда вазиятларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ваколатли органлар томонидан қўлланиладиган чора-тадбирлар, бу давлат томонидан қўлланиладиган тегишли маъмурий-ҳуқуқий чора-тадбирлар ҳисобланади. Фавқулодда вазият доимо ижтимоий ҳаётнинг беқарорлашиши, унинг одатий ритмининг бузилиши билан бирга келади, бу эса ўз навбатида ушбу чораларни қўллашни тақозо этади.

Шуни таъкидлаш керакки, юридик адабиётларда ва расмий ҳужжатларда "жамоат хавфсизлиги" тушунчасига нисбатан давлатнинг турли манфаатлари ҳимоя қилинадиган, реал ва потенциал хавф, ички ва ташқи таҳдидлар эҳтимоли минималлаштирилган, шахс ва жамиятнинг самарали ривожланиши учун имконият яратилган ҳолатни тавсифлаш учун ишлатилади [4].

Ушбу умумий назарий таъриф бошқарув ва ҳуқуқий (маъмурий-ҳуқуқий) жиҳатларни ўзида акс эттиради, жамоат хавфсизлигини таъминлаш эса шахс ва жамиятни ҳимоя қилиш, уларнинг хавфсиз ҳаёти, ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш кафолати сифатидаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш, қабул қилиш ва амалга ошириш билан боғлиқ [5].

“Жамоат хавфсизлиги” тушунчасини таҳлил қилишга тўхталадиган бўлсак, шуни таъкидлаш жоизки, бугунги кунда илмий ишларда ушбу ҳуқуқий тоифани белгилаш бўйича кўплаб қарашлар шаклланган. “Жамоат хавфсизлиги” атамаси илмий билимларнинг турли соҳаларида ва ижро этувчи ҳокимият органлари, шунингдек, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг амалий фаолиятида кенг қўлланилади. Бироқ, унинг кенг қўлланилишига

қарамай, афсуски, бугунги кунда "жамоат хавфсизлиги" таърифига ягона ёндашув мавжуд эмас. Шу муносабат билан "жамоат хавфсизлиги" тушунчасининг мазмунини аниқлаш бўйича илмий адабиётлар, амалдаги қонун ҳужжатларини ҳар томонлама таҳлил қилиш мақсадга мувофиқдир.

Жамоат хавфсизлигини ҳисобга олган ҳолда Л.Рогозин уни "табиий офатлар ёки бошқа махсус шароитлар билан боғлиқ ҳолда, алоҳида шароитлар юзага келганда жамият учун ортиб бораётган хавф туғдирувчи объектлардан фойдаланган ҳолда, ҳуқуқий нормаларга мувофиқ шаклланадиган жамоат муносабатлари тизими" деб таърифлайди [6].

С.И.Гирконинг фикрича, жамиятни ички ва ташқи таҳдидлардан ҳимоя қилиш сифатида жамоат хавфсизлиги жуда муҳим назарий ва амалий муаммо эканлигини кўрсатади, уни ҳал қилиш, бошқа ижтимоий муносабатлар қатори, мамлакатда жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ҳуқуқни муҳофаза қилиш стратегиясини белгилашга бевосита боғлиқ [7].

Профессор Л.Л.Поповнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги деганда одамлар ва умуман жамият учун ортиб бораётган хавф-хатарни келтириб чиқарадиган объектлар ва объектлардан фойдаланишда, алоҳида шароитлар, табиий офат ёки ижтимоий ёки техноген хусусиятдаги бошқа фавқулодда вазиятлар юзага келганда, ҳуқуқий, техник ва бошқа турдаги нормаларга мувофиқ юзага келадиган жамоат муносабатлари тизими тушунилади [8].

С.В.Степашин жамоат хавфсизлиги - бу ижтимоий муносабатларнинг сифат ҳолатини, жамиятнинг муайян тарихий ва табиий шароитларда изчил ривожланишини таъминлаш, турли омиллар таъсирида мазмуни ва йўналишини ўзгартирадиган ички ва ташқи келишмовчиликлардан келиб чиқадиган хавф-хатарлардан ҳимоя қилишдир, деб ҳисоблайди [9].

Асл концепция Б.П.Кондрашов томонидан таклиф қилинган. Унинг фикрича, жамоат хавфсизлиги - бу нормаларга риоя қилиш ва амалга ошириш натижасида шаклланадиган ижтимоий-ҳуқуқий категория, дахлсизлиги давлат, жамият томонидан кафолатланган жамоат муносабатлари тизимидир [10].

Бирок, И.Б.Григориев, К.А.Григориевалар "жамоат хавфсизлиги" атамасининг мазмунини аниқлашга ҳаракат қилишар экан, В.Лукияновнинг илмий позициясига мурожаат қилиб, жамоат хавфсизлиги агар маъмурий ҳуқуқбузарлик объекти ҳақида гап кетаётган бўлса, маълум бир ижтимоий муносабатлар эканлигини кўрсатади. Ўз-ўзидан ижтимоий муносабатлар ва моддий олам ўзига хос табиий қонуниятлари билан реал воқеликни ташкил

этади, демак, жамоат хавфсизлиги бу “инсон саломатлиги, ҳаёти, мулки ва ҳайвонот дунёсига зарар етказиш имкониятини истисно этувчи воқелик ҳолатидир, чунки у ўз ҳаракатларида тегишли қоида ва меъёрларга амал қиладиган шахснинг оқилона иродаси билан бошқарилади” деб айтиш мумкин [11, 21].

Жамоат хавфсизлиги таълимотини профессор В.В.Гушин янада бойитиб, жамоат хавфсизлиги ижтимоий-ҳуқуқий ҳодиса эканлигини таъкидлаб, шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий манфаатларига потенциал ёки реал хавф туғдирувчи шарт-шароитлар ва омилларнинг олдини олиш, локализация қилиш ва бартараф этиш мақсадида ҳуқуқий нормалар тизими билан тартибга солинадиган жамоат муносабатлари учун хавф ортисининг билвосита манбалари мажмуи сифатида тушуниш лозимлигини таъкидлаган.

Олим шунингдек, хавфсизлик муаммоси инсониятнинг омон қолиши ва барқарор ижтимоий тараққиётнинг энг муҳим мезонига айланиб бораётганини ва айнан замонавий шароитда хавфсизликнинг етарли даражаси нафақат давлат манфаатлари, балки бутун жамият манфаатларини ҳам қамраб олиши кераклигини таъкидлайди. Шу сабабли, умуман хавфсизликнинг устуворлиги инсон ва бутун жамиятни ҳимоя қилишдир. Ижтимоий (жамоат) хавфсизликнинг моҳияти шу билан боғлиқ бўлиши керак [12]. Худди шундай позицияни Б.Т.Хамхоев ҳам билдирган. Муаллифнинг таъкидлашича, жамоат хавфсизлиги деганда жамиятнинг барқарор мавжудлигини, фуқароларнинг зарур эҳтиёжлари ва манфаатларини қондириш ва амалга оширишни, турли хил жиноятларнинг олдини олиш ёки хавф ва таҳдидларни бартараф этиш қобилиятини таъминлайдиган ижтимоий муносабатларнинг сифатли тараққиёти ва ривожланиш ҳолати тушунилиши керак. Жамоат хавфсизлиги, шахс, жамият ва давлат хавфсизлигини ўз ичига олади. Бундан ташқари, Б.Т.Хамхоевнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги одамларнинг ҳаёти ва соғлиғига, уларнинг мол-мулкига таҳдидларнинг олдини олиш ёки бартараф этиш билан боғлиқ бўлган ижтимоий муносабатларни қамраб оладиган ажралмас қисмдир [13].

"Жамоат хавфсизлиги" тушунчаси мазмунида олимларнинг алоҳида гуруҳи уни ҳимоя қилишнинг барча объектларини белгилайди, яъни: жамоат хавфсизлиги - бу одамларнинг ҳаёти ва соғлиғига, моддий бойликлар ва атроф-муҳитга таҳдидларнинг олдини олиш ва бартараф этишни таъминлайдиган органлар ва воситалар тўпламидир, деб фикр билдиришади [14]. Жамоат

хавфсизлиги нафақат хавфсизлик ҳолати, балки жамият ҳуқуқий тизимининг ажралмас элементи сифатида ҳам қаралади, унда турли таҳдидларнинг олдини олиш ва бартараф этиш учун махсус ҳуқуқий механизмлар ишлайди.

К.С.Белскийнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги диний, миллий ва меҳнат асосидаги низоларнинг йўқлиги билан тавсифланган муҳит эканлигини таъкидлайди. Шу нуқтаи назардан, жамоат хавфсизлиги деганда, энг муҳими, жамоат осойишталиги ва фуқароларнинг уларни ҳар қандай таҳдид ва шу каби хатти-ҳаракатлардан ҳимоя қилишга ишончи ҳуқуқни муҳофаза қилиш тизими, биринчи навбатда, полиция тизими томонидан таъминланадиган давлат тушунилади [15].

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Бизнинг фикримизча, жамоат хавфсизлигининг бундай таърифи жуда оддий кўринади, чунки ҳатто энг "идеал полиция органи"нинг мавжудлиги ҳам жамоат тинчлигининг тўлиқ ҳолатини кафолатламайди.

В.М.Васиннинг позицияси ҳам алоҳида қизиқиш уйғотади. Олимнинг фикрича, жамоат хавфсизлигини бир вақтнинг ўзида бир нечта жиҳатларига қараб белгилаш мақсадга мувофиқдир, хусусан: жамоат хавфсизлиги - бу шахс ва жамият ҳаёти давомида вужудга келадиган, давлат органлари, жамоат ташкилотлари ва фуқароларнинг хавфсиз фаолият юритиши, уларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини амалга ошириши, бошқарув, маъмурий-ҳуқуқий ва ахборот-ҳуқуқий жиҳатдан аниқ белгиланган жамоат муносабатларининг маъмурий ва ахборот ҳуқуқи нормалари билан ҳимояланган ҳолатидир [16]. Бироқ, бунда муаллиф ушбу соҳада жиноят содир этганлик учун жиноий жавобгарликни таъминлаш орқали жамоат хавфсизлигини ҳуқуқий ҳимоя қилишни ҳам амалга оширувчи жиноят ҳуқуқи нормаларини ҳисобга олмаган.

Е.Б.Олховский жамоат хавфсизлиги тушунчасини кенг ва тор маънода кўриб чиқади. Унинг фикрича, жамоат хавфсизлиги кенг маънода давлат, жамиятнинг нормал фаолият кўрсатишини, ҳар бир фуқаро учун осойишталик муҳитини таъминлайдиган ҳуқуқий, жумладан, ҳуқуқни муҳофаза қилиш чоралари мажмуидир. Тор маънода жамоат хавфсизлиги - бу одамлар ҳаёти жараёнида вужудга келадиган мустаҳкам иродали ижтимоий муносабатлар, уларнинг жамоат жойларида цивилизациялашган жамиятнинг ҳуқуқий нормалари, қоидалари ва урф-одатларининг амалдаги кўрсатмаларига мувофиқ

мулоқот қилиш тартибидир. Олимнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги мазмуни тор маънода жамоат хавфсизлиги билан боғлиқ муносабатларни ва давлат органларининг, шу жумладан ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг амалий фаолиятини тартибга солишга қаратилган ҳуқуқий ва ташкилий чора-тадбирлар мажмуини ўз ичига олади [17].

Шубҳасиз, бу позициянинг ўрни мавжуд. Шу билан бирга, профессор А.В.Кузменконинг фикрига қўшилиш ўринлидир, унинг фикрича, тушунчанинг кенг ва тор маънодаги таърифи нафақат ҳар қандай соҳада илмий тадқиқот ишларини мураккаблаштиради, балки ҳуқуқни қўллашни сезиларли даражада мураккаблаштиради. Олимнинг тушунчага кенг ва тор маънода таъриф беришга уринишлари илм-фан тараққиётига ҳисса қўшиб, илгари берилган таърифларга нисбатан толерантлик билан муносабатда бўлишга олиб келади. Ҳуқуқий терминология ноаниқ бўлмаслиги, тушунчада конкрет ҳуқуқий ҳодиса аниқ акс этиши керак.

А.И.Парубовнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги жамиятда ривожланиб, ҳуқуқий ва техник нормалар билан тартибга солинадиган ва одамлар хавфсизлигини таъминлашга, одамларнинг ҳаёти ва соғлиғига хавфли таҳдидларнинг олдини олишга, мулкдорларнинг мулкани сақлашга қаратилган муносабатлардир [18].

Юқорида айтилганларнинг моҳияти шундан далолат берадики, олимларнинг замонавий илмий фикрларида "жамоат хавфсизлиги" тушунчасини таърифлашда ягона қараг йўқ.

Шундай қилиб, хулоса қилишимиз мумкин: биринчидан, таърифларнинг аксарияти унинг турли томонларини ва хавфсизлик ҳамда ҳимоя қилиш объектларини акс эттиради; иккинчидан, олимлар жамоат хавфсизлигининг фақат битта мазмунли жиҳатига яъни турли таҳдидлардан (ижтимоий, техноген, табиий ва бошқалар) ҳимояланиш даражасига эътибор қаратадилар; учинчидан, айрим олимлар миллий хавфсизлик ва жамоат хавфсизлигини тенглаштирадилар.

А.Н.Поздншев жамоат хавфсизлигини ижтимоий тизим ҳаётининг шароити ва ҳолати сифатида белгилайди, унинг функцияларини амалга ошириш сифати билан тушинтиради, шунингдек, ижтимоий тизимнинг ноқулай ташқи ва ички шароитларда барқарор давлатни сақлаб туриш, жамият хавфсизлигини таъминлаш муаммоларини ҳал қилиш қобилияти билан тавсифлайди [2]. Ушбу позицияларнинг камчиликлари, биринчидан, ушбу

қараш жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг асосий мақсадини акс эттирмайди, иккинчидан, жамоат хавфсизлигини ҳимоя қилиш объектлари аниқ ажратилмаган, бу эса давлат органларининг вазифалари ва функцияларини аниқ белгилаш ушбу соҳадаги давлат сиёсатини амалга ошириш учун масъул бўлган субъектлар учун жуда муҳимдир.

А.И.Сапожников жамоат хавфсизлигининг маъмурий-ҳуқуқий режими деганда ижтимоий объектив ва рухсат берувчи, назорат ва мажбурий усуллардан фойдаланадиган давлат органлари фаолиятининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ҳуқуқий режими тушунилиши кераклигини кўрсатади [19]. Шундай қилиб, олим ушбу режимни алоҳида маъмурий-ҳуқуқий режимга, шунингдек унинг турларига: ижтимоий таъминот, йўл ҳаракати хавфсизлиги, ёнғин, санитария, техноген хавфсизлик кабиларга таснифлайди. Жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг маъмурий-ҳуқуқий режимларининг ўзига хос турлари ва уларни амалга ошириш чегаралари уларнинг мақсади, мамлакатдаги ва муайян минтақадаги вазиятнинг ҳолатини ҳисобга олган ҳолда белгиланади.

Худди шундай позицияни Н.А.Босхамджиева ҳам илгари сурган. Олимнинг фикрича, жамоат хавфсизлиги куйидаги институтларни ўз ичига олади: терроризмга қарши кураш институти; экстремизмга қарши кураш институти; жиноий ва бошқа ноқонуний тажовузларга қарши курашиш институти; коррупцияга қарши кураш институти; аҳолини табиий ва техноген хусусиятли фавқулодда вазиятлардан ҳимоя қилиш институти; ноқонуний миграцияга қарши курашиш институти; жамоат хавфсизлигининг айрим турларини (ёнғин, кимёвий, биологик, ядровий, радиациявий, гидрометеорологик, саноат ва транспорт хавфсизлигини) таъминлаш институти; жамоат хавфсизлигини таъминлашда халқаро ҳамкорликни ривожлантириш институти; экологик хавфсизлик институти; ахборот хавфсизлиги институти; озиқ-овқат хавфсизлиги институти [20].

"Жамоат хавфсизлиги" тушунчасини аниқлаш бўйича илмий позицияларни таҳлил қилиш унинг хусусиятларини ажратиб кўрсатишга имкон беради.

Биринчидан, бу етарли хавфсизлик ҳолати. Бу ҳолат шахс, жамият ва давлат учун реал ёки потенциал хавф-хатарларнинг мавжуд эмаслигини, шунингдек, бундай давлатни сақлаб қолиш чораларини билдиради, бу эса аҳолида хавфсизлик ҳиссини яратади. Жамоат хавфсизлигини самарали

таъминлаш фуқароларнинг амалдаги қонун ҳужжатларида белгиланган ҳуқуқларини, айниқса, шахсий ҳуқуқларини хавфсизлик ва жамоат осойишталиги шароитида амалга ошириш имконини беради. Бошқача қилиб айтганда, бундай амалга ошириш фуқароларнинг ҳар қандай характердаги таҳдидлар мавжуд бўлмаганда, яшаш, соғлиғини муҳофаза қилиш, шахсий дахлсизлик, меҳнат қилиш, яшаш жойини эркин танлаш, дам олиш ҳуқуқларини хавфсизлик ва гигиена талабларга жавоб берадиган шароитларда амалга ошириши мумкинлигида намоён бўлади.

Иккинчидан, жамоат хавфсизлиги умумий ва махсус ваколатли давлат ҳокимияти органлари тизими, шунингдек, нодавлат ноижорат ташкилотлари ва фуқаролар томонидан таъминланади. Шунга кўра, жамоат хавфсизлиги давлат томонидан таъминланади ва қўриқлаш объектларига хавф туғдирадиган вазият юзага келганда, давлат ҳокимиятининг ваколатли органлари бундай хавфларни бартараф этиш учун фавқулодда, алоҳида, вақтинчалик чоралар кўриши керак.

Учинчидан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш жамоат тартиби мавжуд бўлганда энг самарали бўлади. Ўтказилган таҳлиллар шуни кўрсатадики, барқарор жамоат тартибини таъминламасдан туриб, аҳоли хавфсизлигини сифатли таъминлаш мумкин эмас. Шунинг учун жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги жамоат муносабатларини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, кўпинча "жамоат хавфсизлиги" ва "жамоат тартиби" атамалари ўзаро боғлиқ тушунчалар сифатида қўлланилади.

Тўртинчидан, жамоат хавфсизлигини таъминлаш, албатта, муайян меъёрлар тизими билан тартибга солинади. Бу белги аҳолини ноқонуний тажовузлардан, турли таҳдидлардан ҳимоя қилиш қонун устуворлиги асосида амалга оширилаётганидан далолат беради. Шунини таъкидлаш керакки, қонун нормалари фавқулодда вазиятларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги муҳим миқдордаги жамоат муносабатларини тартибга солиди, хусусан: инсон ва фуқаронинг ҳуқуқ ва эркинликлари, фуқароларнинг жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасидаги хатти-ҳаракатларининг чегаралари, жисмоний ва юридик шахсларнинг жамоат хавфсизлигини таъминлашга қаратилган муайян ҳаракатларни амалга ошириш бўйича вақтинчалик мажбуриятларини белгилайди, ноқонуний хатти-ҳаракатлар турларини белгилайди, яъни фақат қонун нормалари жамоат хавфсизлигига, ҳам оддий

хаёт шароитида, ҳам фавқулодда вазиятларда хавфсизликка тажовуз қилувчи ҳатти-ҳаракатларнинг тўлиқ рўйхатини белгилайди.

Ва ниҳоят, шахсинг, жамиятнинг, давлатнинг ҳаётий манфаатларини амалга оширишдан келиб чиқадиган ижтимоий муносабатларнинг мавжудлиги, улар ижтимоий имтиёзлар, конституциявий тузум, жамоат тартиби, шахсий дахлсизлик, мулк ва бошқаларни ўз ичига олади.

ХУЛОСА

Шундай қилиб, "жамоат хавфсизлиги" тушунчасига оид илмий позицияларнинг юқоридаги таҳлили ва кўрсатилган белгилар "жамоат хавфсизлиги" деганда шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий манфаатларини тўсқинликсиз рўёбга чиқаришни таъминлашга, потенциал ёки реал хавф туғдирувчи шарт-шароитлар ва омилларнинг олдини олишга, маҳаллийлаштиришга ва бартараф этишга қаратилган ижтимоий муносабатларни етарли даражада ҳимоя қилиш ҳолати тушунилиши керак. Бу уларнинг мавжудлигига асос бўлиб хизмат қилади ҳамда умумий ва махсус ваколатли давлат органлари тизими, давлат ва нодавлат ташкилотлари ҳамда фуқаролар фаолияти натижасида эришилади.

REFERENCES

1. Бандурка О.М. Роль административного законодательства у зміцненні правопорядку // Проблеми охорони громадського порядку і вдосконалення законодавства: матеріали науково-практичної конференції. Х.: 1994. С. 13–19.
2. Позднышев А.Н. Институт государственной службы в сфере обеспечения общественной безопасности (теоретико-методологические проблемы): дис. ... докт. юрид. наук. М., 2003. 402 с.
3. Варгузова А. А. Административно-правовое регулирование деятельности органов внутренних дел в сфере обеспечения общественной безопасности в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2005. 184 с.
4. Концепция общественной безопасности в Российской Федерации от 20 ноября 2013 года URL: <http://kremlin.ru/acts/news/19653>.
5. Радюшин Я.Н. Компетенция органов государственной власти и органов местного самоуправления в сфере обеспечения общественной безопасности: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2004. 220 с.
6. Попов Л.Л. Административное право (вопросы административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел). М.: Академия МВД СССР. 1983. 280 с.

7. Гирько С.И. Обеспечение общественной безопасности в системе мер защиты личности, общества и государства: состояние, проблемы, перспективы // Административное право и процесс. 2009. № 5. С. 8.
8. Административное право/под ред. Л.Л.Попова. М.: Юрист, 2002. 699 с.
9. Степашин С.В. Теоретико-правовые аспекты обеспечения безопасности в Российской Федерации: дис. ... докт. юрид. наук. СПб., 1994. 246 с.
10. Кондрашов Б.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства её обеспечения: дис. ... докт. юрид. наук. М., 1998. 302 с.
11. Григорьев И.Б., Григорьева К.А. К вопросу о подходах к определению содержания термина «общественная безопасность» в правовой доктрине и отдельных актах концептуального характера, утвержденных указами президента российской федерации URL: <http://pravozashitnik.net/ru/2014/4/5>.
12. Гушин В.В. Правовые и организационные основы обеспечения общественной безопасности в Российской Федерации при чрезвычайных ситуациях: дис. ... докт. юрид. наук. М., 1998. 449 с.
13. Хамхоев Б.Т. Проблемы определения общественной безопасности // Административное право и процесс. 2011. № 7. С. 40–42.
14. Туманов Г.А., Фризко В. И. Общественная безопасность и ее обеспечение в экстремальных условиях // Советское государство и право. 1989. № 8. С. 21–23.
15. Бельский К.С. Полицейское право/под ред. А. В. Куракина. М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2004. 816 с.
16. Васин В.Н. Право на общественную безопасность. М.: Иид-во «Щит», 1999. 172 с.
17. Ольховський Є.Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2003. 191 с.
18. Парубов А.И. Организационно-правовое обеспечение охраны общественного порядка и общественной безопасности в региональных подсистемах предупреждения и ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2003. 198 с.
19. Сапожников А.И. Административно-правовой режим общественной безопасности: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2005. 198 с.
20. Босхамджиева Н.А. Административно-правовые основы обеспечения общественной безопасности в Российской Федерации: дис. ... докт. юрид. наук. М., 2013. 369 с.
21. Лукьянов В. Административные правонарушения, посягающие на общественную безопасность // Российская юстиция. 2001. №8. С. 55–56.